

A.398

INSTYTUT HISTORII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik LXXV

Nr 4

WARSZAWA 1968

INSTYTUT HISTORII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

**KWARTALNIK
HISTORYCZNY**

ROCZNIK LXXV

1968

4

PANSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE
WARSZAWA 1968

KOMITET REDAKCYJNY

Henryk Altman, Juliusz Bardach, Józef Gierowski, Aleksander Gieysztor, Stanisław Herbst, Ryszard Kołodziejczyk, Witold Kula, Gerard Labuda, Tadeusz Łepkowski, Marian Małowist, Kazimierz Piwarski, Franciszek Ryszka, Marian H. Serejski, Janusz Tazbir

REDAKTOR

Bogusław Leśnodorski

SEKRETARIAT

Krzysztof Groniowski, Stanisław Trawkowski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 310261

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa, Miodowa 10

Nakład 2353+157 egz. Ark. wyd. 21, ark. druk. 13+0,75 wkł.

Papier druk. sat. kl. V, 65 g. B1

Oddano do składania 11.VII.1968. Podpisano do druku 5.X.1968

Druk ukończono w październiku 1968

Zam. 594/68

N-24

Cena zi 30.—

Warszawska Drukarnia Naukowa — Warszawa, Śniadeckich 8

СОДЕРЖАНИЕ

Мариан Маловист — Европа, Магриб и Западный Судан в XV в. Международные причины европейской экспансии в Африке	821
Эммануил Ростворовски — Вольтер и Польша	849
Ян Пахоньски — Польская эмиграция в Венеции в 1794—1797 гг.	896
Леон Баумгартен — Первые польские социалистические кружки и национальный вопрос	895
Людомир Зыбликевич — Панамский канал и внешняя политика США	909

ДИСКУССИИ И ПОЛЕМИКИ

Збигнев Станкевич, Ежи Сковронек, Рышард Бендер — Рождение современной польской нации	931
Ирена Кобердова — Архивисты — историки	945
Маурицы Горн — Несколько слов по вопросу экономического кризиса в городах Речи Посполитой в XVI—XVII вв.	951

РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ

Адам Галос, Генрок Верещицки — Всеобщая история 1871—1918 гг.	953
Ян Гурски — Он сын моего Отечества (Ten jest z ojczyzny mojej)	963
Ярема Мацешевски — Роль журнала „Говорят века” („Mówią wieki”) в популяризации истории	967
Хроника	1007
In memoiam	1017
Письма в редакцию	1019

TABLE DES MATIÈRES

Marian Małowist — L'Europe, le Maghreb et le Soudan Occidental au XV-e siècle. La base internationale de l'expansion européenne en Afrique	821
Emmanuel Rostworowski — Voltaire et la Pologne	849
Jan Pachofski — L'émigration polonaise à Venise de 1794 à 1797	869
Leon Baumgarten — Les premiers cercles socialistes polonais et la question nationale	895
Lubomir Zyblikiewicz — Le canal de Panama dans la politique étrangère des Etats Unis	909

DISCUSSION ET POLEMQUES

Zbigniew Stankiewicz, Jerzy Skowronek, Ryszard Bender — Les origines de la nation polonaise moderne	931
Irena Koberdowa — Les archivistes — historiens	945
Maurycy Horn — Quelques observations à propos de la crise économique dans les villes polonaises des XVI-e et XVII-e siècles	951

CRITIQUES ET COMPTES — RENDUS

Adam Galos, Henryk Wereszycki — L'histoire générale de 1871 à 1918	953
Jan Górski — L'aide polonaise aux Juifs pendant l'occupation	963
Jarema Maciszewski — La revue „Mówią Wieki” et la vulgarisation de l'histoire	967
CHRONIQUE	1007
IN MEMORIAM	1017
CORRESPONDANCE	1019

SPIS TRE CI

Marian Małowist — Europa, Magreb i Sudan Zachodni w XV wieku Międzynarodowe podłoże ekspansji europejskiej w Afryce	821
Emanuel Rostworowski — Wolter a Polska	849
Jan Pachoński — Emigracja polska w Wenecji w latach 1794—1797	869
Leon Baumgarten — Pierwsze polskie kółka socjalistyczne i kwestia narodowa	895
Lubomir Zyblikiewicz — Kanał Panamski w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych	909

DYSKUSJE I POLEMIKI

Zbigniew Stankiewicz, Jerzy Skowronek, Ryszard Bender — Narodziny nowoczesnego narodu polskiego	931
Irena Koberdowa — Archiwiści — historycy	945
Maurycy Horn — Kilka uwag w sprawie kryzysu gospodarczego miast Rzeczypospolitej Polskiej w XVI—XVII w.	951

ARTYKUŁY RECENZyjNE I RECENZJE

Adam Galos, Henryk Wereszycki — Historia powszechna 1871—1918	953
Jan Górski — Ten jest z Ojczyzny mojej	963
Jarema Maciszewski — „Mówią Wieki” w popularyzacji historii	967

*

Polski słownik biograficzny — Aleksander Gieysztor, Barbara Olszewska, Eugeniusz Olszewski	972
Gedymino Lai kai — Andrzej Nowkuński	979
E. Werner, Die Geburt einer Grossmacht — Kazimierz Dopierała	980
W. Kirchner, Commercial relations between Russia and Europe 1400 to 1800 — Andrzej Kamiński	982
English Historical Documents — Henryk Zins	986
J. Maciszewski, Polska a Moskwa 1603—1618 — Adam Andrzej Witusik	987
K. E. J. Jørgensen, Stanisław Lubieniecki — Janusz Tazbir	989
Dr Antoni J. (Rolle), Wybór pism — Andrzej Zahorski	993
H. Kocój, Polska a Saksonia w czasie sejmu czteroletniego — Jacek A. Ojrzyński	995
A. Jezierski, Handel zagraniczny Królestwa Polskiego — Ireneusz Ignatowicz	997
L. Korusiewicz, Przyczyny wojny secesyjnej w Ameryce — Krzysztof Jankowiak	999
K. Szokolay, Az osztrák-magyar kormány lengyel politikájá az első világháboru idején — Józef Puciłowski	1002
Sz. Datner, 55 dni Wehrmachtu w Polsce — Stanisława Lewandowska	1003

KRONIKA

O historii ruchu robotniczego — polemicznie	1007
O Historii Powszechnej 1871—1918 — Tomasz Wituch	1011
Stosunki polsko-radzieckie — Andrzej Skrzypek	1013
Jubileusz Edgara Bonjour — Waldemar Voisé	1014

IN MEMORIAM

Jan Wareżak (1896—1967) — Roman Gawiński 1017

LISTY DO REDAKCJI

Odpowiedź recenzenta — Stanisław Kuraś 1019

W związku z kilkoma uwagami prof. M. Horna — Janusz Deresiewicz 1021

O błędach drukarskich i innych — Jerzy Łojek 1022

TYLKO PRENUMERATA ZAPEWNI REGULARNE OTRZYMYWANIE

KWARTALNIK HISTORYCZNEGO

PRENUMERATA KRAJOWA

Zamówienia i wpłaty przyjmują — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch”, Warszawa, ul. Wronia 23, konto PKO nr 1-6-100.200. — Urzędy pocztowe i listonosze — Księgarnie „Domu Książki” — Oddziały i Delegatury „Ruchu”.

Prenumerata: roczna 120,— zł, półroczna 60,— zł

Zamówienia przyjmowane są do dnia 10 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty. Bieżące oraz archiwalne numery można nabyć lub zamówić w księgarniach „Domu Książki” oraz w Ośrodku Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN — Ossolineum — PWN, Warszawa, Pałac Kultury i Nauki (wysoki parter). Egzemplarze archiwalne można nabywać także w Punkcie Wysyłkowym Prasy Archiwalnej „Ruch”, Warszawa, ul. Nowomiejska 15/17, konto PKO nr 114-6-700041 VII O/M.

PRENUMERATA ZAGRANICZNA

— Koszt prenumeraty ze zleceniem wysyłki za granicę wynosi o 40% drożej — Zamówienia dla zagranicy przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch”, Warszawa, ul. Wronia 23, tel. 20-46-88, konto PKO nr 1-6-100.024.

Les demandes concernant les conditions d'achat de toutes les revues scientifiques polonaises doivent être adressés à l'Entreprise d'Exportation et d'Importation „Ruch”, Warszawa 1, Rue Wilcza 46.

Le contenu de prochains numéros des revues scientifiques ainsi que leurs prix sont indiqués dans le bulletin „Polish Scientific Periodicals”, que vous trouverez dans les bibliothèques et grandes maisons de diffusion de presse de votre pays.